

El concepte es va introduir en el *Qüestionari* ja molt avançades les enquestes, circumstància que justifica les notables llacunes del mapa.

El mot *por* designa el “torbament de l'ànim, especialment sobtós i fort, en presència d'un perill real o imaginari” (*DIEC*). Documentat des del s. XIV, procedeix de l'anterior *paor* (s. XIII) 135, 139 (cf. der. *apaonen* ‘fan por’ 96), del llat. *PAVĀRE* ‘espant’ → ‘por’ (der. de *PAVĒRE* ‘estremir-se, tremolar’), per caiguda de la *v* en contacte amb vocal velar (com *SABŪCUS* > *saüc*; cf. *PALDC*, V, mapa 635) i reducció del hiat (com *sorra* < *saorra* < *SABŪRRA*; cf. mapa 1228); aquest contacte entre les dues vocals ha provocat una contracció per influència de la primera sobre la segona o a l'inrevés, com ja va intuir Coromines (*DECat*): d'un costat, $p[a'o]r > *p[ɔ'o]r > p[ɔ]r$, articulació pròpia del bal., el cat. nord-occ. i el val.; de l'altre, $p[a'o]r > *p[o'o]r > *p[oo]r > p[o]r$, del cat. central; davant aquesta duplictat de var., no ha d'estranyar que en poetes val. es trobin casos que no segueixen la norma actual d'obertura en aquest dialecte (A. March rimant *por* amb *dolor*, o J. Roig, amb *honor*), com també cal tenir en compte que els canvis no es realitzen abruptament, sinó a través d'una convivència de formes, com *por/pahor* (s. XIV).

Un altre canvi alternatiu és el de l'articulació de la *-r* final, que sona en val. ($po[r]$) i emmudeix en cat. or., nord-occ. i bal.

(*po*). En algunes poblacions on se sensibilitza la *-r*,

esporàdicament apareix una consonant oclusiva de reforç (*porc* 118, *port* 126).

Finalment, entre les var. de *por*, hem d'esmentar *pou*, d'àrea compacta en ross., que el *DECat* explica així: $pou > [pɔ'o] > [pɔ'u] > [pɔw]$, com si fos un canvi operat dins el dialecte, però, al nostre entendre, es tracta d'una importació de l'oc. on *pou* és el resultat d'aquesta evolució: $paó > paú > pou > pou$, explicable aquesta darrera forma pel desplaçament de l'accent a la vocal anterior, com ha passat en el topònim *Cahors* > [kaws]; *pou* coneix una àmplia exemplificació en oc., a més del nom d'un fet senyalat, l'*annado de la pòu* al Llenguadoc (Mistral). Ara bé, *pou* (137, 138), del Matarranya (amb der. *povós* 138), com s'explica? Coromines es limita a dir: “I és curiós que aquesta evolució s'ha repetit ben lluny d'allà [= parlars ross.], en el Matarranya” (*DECat*). Es tractaria d'un occitanisme o rossellonesisme? Potser d'una evolució interna que no té companys d'evolució? Un sinònim concurrent de *por* és *temor* (s. XIII), pron. [tem'o], del tort. i val. sept., que deriva de *TĪMĀRE*; segons el *DECat*, al Principat s'articulava *temo[r]* com a *m*. i *tem[ʰo]* com a *f*; com a der. de *témer* s'ha enregistrat *temència* 89, var. culta de *temença*; per associació semàntica i morfològica, recordem que *Paventia* (der. de *PAVĒRE* ‘espantar; fer por’) era la deessa de la Por.

Des d'un punt de vista geolingüístic, notem que $p[ɔ]r$ uneix el bal. i el cat. occ. com tantes vegades (cf. Veny, 1958-1960) enfront de $p[o]r$ del cat. central; l'aparent originalitat de *pou* del ross. s'explica, com hem dit, pel contacte amb l'oc.

Són mots normatius *por*, *temença* (no *temència*), des del *DOrt*, 1917; *temor* hi figura com a “literari”, marca que desapareix des del *DG1*, 1932.

